

## КРИТЕРІЙ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СУДОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

**ЧЕРНЕГА Андрій Петрович** - кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права Факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

**ORCID:0000-0001-5016-6998**

**ЧАПЛЮК Оксана Іванівна** - кандидат юридичних наук, доцент кафедри публічного права Факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

**ORCID:0000-0002-1675-1875**

**ОБЛОВАЦЬКА Наталія Олександрівна** - старший викладач кафедри публічного права Факультету права та міжнародних відносин Київського столичного університету імені Бориса Грінченка, м. Київ

**ORCID:0000-0002-7405-279X**

**DOI: <https://doi.org/10.71404/EP.2026.2-1.77>**

---

Стаття висвітлює втілення в національному законодавстві інституту доброчесності на сучасному етапі становлення та розвитку держави, здійснення державно-правових змін у правоохоронній та судовій сферах. Акцентовано увагу на новому правовому інституті для національної правової системи – доброчесності суддів та його впливі на формування якісного суддівського корпусу. Авторами обґрунтовано, що саме події Революції гідності та Євромайдану, окупація Кримського півострова і Сходу України, прагнення суспільства жити в правовій державі і розвиватися в Європейському просторі кардинально вплинули на державно-правові зміни в країні, і як наслідок запровадження антикорупційної реформи, яка охопила всі сфери суспільно-політичного життя, правоохоронні органи і в першу чергу – судові. Саме під тиском Європейської комісії та Євросоюзу, Україна зробила суттєві кроки у подоланні перешкод до формування ефективної антикорупційної інфраструктури та законодавства, гарантування справедливого правосуддя та втілення в життя принципів верховенства права та доброчесності. Здійснений аналіз національного та міжнародного законодавства, що регулює організацію судової влади та здійснення правосуддя в Україні, крізь призму визначе-

ності і унормованості принципу доброчесності та його критеріїв. Відповідно зроблені висновки, що професійність і доброчесність стали головними оціночними критеріями, які безпосередньо впливають на якісний та кількісний склад суддівського корпусу, який сьогодні переживає кадровий голод. Судова реформа 2016 року практично перезапустила судову владу, принцип доброчесності з'явився, як головна вимога до формування суддівського корпусу як в Основному Законі, так і профільному законодавстві. Оскільки саме моральна чистота та чесність судді гарантують справедливий розгляд справ і довіру суспільства до правосуддя. Доброчесність як принцип / критерій прямо передбачений у ст.127 Конституції України, ст.69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст.1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», інших статтях відповідних нормативно-правових актів, але в жодному з перелічених профільних законів поняття доброчесності не визначене. Лише в липні 2021 року законодавець у Законах України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя» окреслив критерії доброчесності кандидатів на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і Вищої ради правосуддя. Згодом, із відновленням у листопаді 2023 року

*роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, відповідні критерії доброчесності щодо оцінювання суддів на відповідність займаний посаді та кандидатів на посаду судді були продубльовані у відомчих нормативно-правових актах Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 2024-2025 років, і тут органи судового врядування уникнули формування дефініції доброчесності. У статті звертається увагу на поточному реформуванні судової влади, продовжений добір кандидатів на посаду судді, оцінювання діючих суддів і станом на кінець 2025 року, за даними Вищої ради правосуддя, вакантними залишалися 2254 посади. Тож розмита конструкція принципу доброчесності у судовій діяльності, відсутність чіткого правового визначення цього терміну, може створити серйозні перешкоди у формуванні якісного та ефективного, справедливого суду.*

*Ключові слова: доброчесність, доброчесність суддів, критерії доброчесності суддів, професійна етика суддів, судова влада, судовий корпус, державно-правова реформа, антикорупційна реформа, судова реформа.*

### **Постановка проблеми**

Наближення національної судової системи до європейських стандартів є ключовою умовою для євроінтеграції України, де інститут доброчесності відіграє вирішальну роль у формуванні незалежного та справедливого суду. Звісно, в умовах повномасштабної війни, одночасно забезпечуючи доступ до правосуддя, долаючи кадрову кризу, формування якісного суддівського корпусу відбувається не так швидко. Проте започаткована у 2014 році судова реформа як наслідок досягнень Революції гідності, реалізації Законів України «Про очищення влади» (2014 року), «Про відновлення довіри до судової системи України» (2014 року) призвели до повного перезапуску Феміди і внесення змін до Конституції України (2016 року), прийняття нових профільних Законів України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 року), «Про Вищу раду правосуддя» (2016 року) та нових положень щодо Порядку складання кваліфікаційного іспиту та методик оцінювання кандидатів (2024 року) і Порядку та методології кваліфікаційного оцінюван-

ня суддів / кандидата на посаду судді (2025 року) тощо. Новелою нового судового законодавства став інститут доброчесності, що кардинально вплинув на створення незалежного та високопрофесійного суддівського корпусу, формування суспільної довіри через очищення влади та оновлення системи правосуддя, боротьби з корупцією. Крім того, схвалення Урядом України Дорожньої карти з питань верховенства права від 14 травня 2025 року (на виконання рішення Ради ЄС від 21 червня 2024 року), вказує на тому, що Україна залишається відданою принципам верховенства права та безкомпромісної боротьби з корупцією, а втілення заходів, передбачених Дорожньою картою, є не лише зобов'язанням у межах євроінтеграційного процесу, а й частиною ширшої національної стратегії зміцнення правових інституцій, гарантування справедливого правосуддя та утвердження правопорядку. В цьому контексті Дорожня карта передбачає посилення інституційної спроможності Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України для перевірки суддів на доброчесність; ставить за мету подолання кадрового голоду в судах та підвищення рівня довіри громадян до судової влади через очищення системи; передбачає досягнення чітких стратегічних результатів щодо кваліфікаційного оцінювання та дисциплінарних процедур стосовно суддів.

### **Стан дослідження проблеми**

Питання реформування правоохоронних органів, в тому числі удосконалення діяльності Феміди постійно перебували у полі зору юристів, наукової спільноти та громадськості. Проте питання доброчесності та професійної етики суддів, як одного з фундаментальних критеріїв оцінки судді (кандидата на посаду судді) постало у 2016 році, у зв'язку з перезапуском судової системи країни. Буртник Х.В. розглянула питання доброчесності через призму аналізу судової практики; Наумкіна С.М. та Микитей А.О. здійснили спробу теоретичного аналізу поняття «доброчесність суддів» в науковому вимірі та судовій практиці; Гришук О.В. розглянула доброчесність суддів через призму сучасних соціальних трансформацій;

Глущенко С.В., Кулібаба А.А., Кравчук В.М., Гудима М.М. розглядають доброчесність як деонтологічну норму та ключовий критерій, у процесі діяльності суддів та формування якісного суддівського корпусу; Рядінська В.О., Карпушова О.В. здійснили спробу визначити доброчесність, як правову категорію. Слід відзначити науковий доробок Матвіїва Р.І., який комплексно підійшов до вивчення питання принципу доброчесності суддів у контексті євростратегічного курсу України. Звісно дослідження доброчесності на цьому не припиняються, доброчесність як оціночний критерій обговорюється в рамках вимог до державних службовців та посадовців. В сучасних реаліях державно-правової реформи, постійних змін до національного законодавства, інститут доброчесності трансформується з морального орієнтира в чіткий правовий інструмент вимірювання (оцінки) поведінки посадовців, державних службовців та суддів, тож його дослідження потребує системного аналізу.

#### **Мета і завдання дослідження**

Метою наукової статті є спроба з'ясування передумов кардинальних державно-правових змін у правоохоронній сфері, зокрема органах правосуддя, акцентування уваги на критерії доброчесності, як фундаментальному принципі забезпечення високих морально-етичних стандартів правосуддя та зміцнення суспільної довіри до судової влади; імплементація інституту доброчесності в загальних і профільних нормативно-правових актах та з'ясування його впливу, як ключового фільтра, під час добору кандидатів на посаду судді та оцінювання діючих суддів.

#### **Наукова новизна дослідження**

Авторами здійснена спроба комплексного аналізу причин і передумов проведення в Україні державно-правової реформи та в її контексті судової. Акцентовано увагу на новому правовому інституті для національної правової системи – доброчесності суддів та його впливі на формування якісного суддівського корпусу. Обґрунтовано, що саме події Революції гідності, Євромайдану, окупація Кримського півострова, Сходу України та прагнення суспільства жити в право-

вій державі і розвиватися в Європейському просторі кардинально вплинули на державно-правові зміни в державі. Антикорупційна реформа охопила всі сфери суспільно-політичного життя, всі правоохоронні органи і в першу чергу – судові. Саме під тиском Європейської комісії та Євросоюзу Україна зробила суттєві кроки у подоланні перешкод до формування ефективної антикорупційної інфраструктури та законодавства, гарантування справедливого правосуддя та втілення в життя принципів верховенства права та доброчесності. Досліджена еволюція втілення принципу доброчесності в національному законодавстві на сучасному етапі становлення та розвитку державно-правової системи. Доведено, що професійність і доброчесність стали головними оціночними критеріями для суддів. Проте не дивлячись, що відповідні вимоги прямо передбачені у ст.127 Конституції України, ст.69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст.1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя», в жодному з перелічених профільних законів поняття доброчесності не було визначене. Лише в липні 2021 року законодавець у Законах України «Про судоустрій і статус суддів» та «Про Вищу раду правосуддя» окреслив критерії доброчесності кандидатів на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України і Вищої ради правосуддя. Згодом, із відновленням у листопаді 2023 року роботи Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, відповідні критерії доброчесності щодо оцінювання суддів на відповідність займаній посаді та кандидатів на посаду судді були продубльовані у відомчих нормативно-правових актах Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України 2024-2025 років, і тут органи судового врядування уникнули формування дефініції доброчесності. Розмита конструкція принципу доброчесності у судовій діяльності, відсутність чіткого правового визначення цього терміну, може створити серйозні перешкоди у формуванні ефективного та справедливого суду.

#### **Виклад основного матеріалу**

Державно-правові зміни завжди пов'язані з конкретними суспільно-політич-

ними процесами, що відбуваються в державі на певному етапі її розвитку. Так кінець 2013 року початок 2014-го, позначилися Революцією гідності. 21 листопада 2013 року розпочався Євромайдан, до півмільйона українців вийшли на головний Майдан країни задля відстоювання свого права жити і розвиватися в європейському просторі, вказуючи незгоду із зміною курсу щодо призупинення підготовки до підписання угоди про асоціацію з Європейським Союзом. Український народ переможе, але ціна збереження незалежності, самоідентичності як нації волелюбної дістанеться дуже дорогою ціною, ціною сотні життів українців. Адже у лютому-березні 2014 року відбудеться анексія Кримського півострову, а згодом і окупація Сходу України, а 24 лютого 2022 року розпочнеться повномасштабне вторгнення на всю територію нашої держави, а тим самим і новий етап в історії України – етап боротьби за незалежність з північним сусідом, який триває і досі.

2014 рік кардинально позначився і в державно-правовій сфері. Війна, окупація частини української території, криміналізація колабораційної діяльності та факти співпраці українських чиновників з окупаційною владою, викликали нову хвилю дискусій про необхідність перезавантаження української влади на всіх її гілках. Законом України «Про очищення влади», який набрав чинності 16 жовтня 2014 року був визначений досить широкий перелік посад, щодо яких здійснювалися заходи люстрації (міністри, керівники центральних органів виконавчої влади, прокурори, військові, правоохоронці). Під люстрацію потрапили і органи які відповідали за формування суддівського корпусу – Вища рада юстиції (правосуддя), Вища кваліфікаційна комісія суддів та Державна судова адміністрація України. Закон про люстрацію охопив два періоди: радянський комуністичний режим та період узурпації влади Віктором Януковичем. Детально всі критерії для люстрації визначені у ст. 3 Закону України «Про очищення влади».<sup>1</sup> Окрім Закону України

«Про очищення влади», трохи раніше, 8 квітня 2014 року, Парламент прийняв Закон України «Про відновлення довіри до судової системи України», він стосувався лише люстрації суддів. Прогнозувалося, що під люстрацію потрапить 1 млн посадовців та державних службовців, проте фактична цифра люстрованих чиновників виявилася в рази менша від заявленої у 2014 році, і склала від 900 до 1000 осіб [1]. Люстрація в Україні була проведена невдало: мала вибіркового характеру, суспільні очікування не справдилися, реального очищення влади не відбулося, внаслідок чого українська люстрація обґрунтовано отримала оцінку як декоративна і формальна. Через недосконале законодавство і погано виписану процедуру, люстрація навіть такої невеликої кількості осіб була проведена з грубими порушеннями прав людини, про що свідчать правові висновки і позиції Венеціанської комісії (грудень 2014 року та червень 2015 року), Європейського суду з прав людини, наприклад, у справі «Полях та інші проти України» від 17 жовтня 2019 року [2].

За даними соціологічних досліджень, зокрема «Барометр Світової Корупції – 2013» (Global Corruption Barometer) від Transparency International та Gallup International Association, 66 % українців визначили найкорумпованішою сферою держави – судову владу; подібні результати продемонстрували дослідження Українського центру економічних і політичних досліджень імені Олександра Разумкова у 2014 році – судову владу вважали найбільш корумпованою сферою, 47 % українців вважають, що у ній корупцією охоплено все. За даними Світового Індексу Правосуддя (World Justice Project – Rule of Law Index), Україна за показником «відсутності корупції

---

зайняття однієї з визначених у переліку посад сукупно не менше одного року у період з 25 лютого 2010 року по 22 лютого 2014 року; факт зайняття однієї з посад з переліку під час подій на Майдані у період з 21 листопада 2013 року по 22 лютого 2014 року; факт зайняття керівних посад в Комуністичній партії СРСР, факт співпраці з КДБ; причетність до узурпації влади Президентом України Віктором Януковичем; кримінального переслідування протестувальників на Майдані або заборони мирних зібрань, тощо.

---

<sup>1</sup> Критеріями для застосування заборони на зайняття посад, щодо яких здійснювалися заходи з люстрації, були: «правило одного року», тобто факт

в судовій системі» зайняла 94 місце з 99 проаналізованих країн [3; 4].

Тож реформа продовжувалася. Розпочалися суттєві зміни в судовій та правоохоронній сферах. В рамках антикорупційної та судової реформ були внесені зміни до Конституції України у 2016 році. Протягом 2014-2018 рр. було перезавантажено поліцію, прокуратуру, суд та Конституційний Суд України – прийняті нові Закони України «Про прокуратуру» (2014 р.) та «Про Національну поліцію» (2015 р.); «Про державну службу» (2015 р.), «Про судоустрій та статус суддів» (2016 р.), «Про Вищу раду правосуддя» (2016 р.), «Про Конституційний Суд України» (2017 р.) та «Про Вищий антикорупційний суд» (2018 р.); антикорупційна реформа потягла за собою прийняття не тільки нового законодавства – Законів України «Про запобігання корупції» (2014 р.), «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» (втратив чинність на підставі прийняття нового Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 р.) а й створення нових державних інститутів, зокрема Національного антикорупційного бюро України (2015 р.), Національного агентства з питань запобігання корупції (2015 р.), Спеціалізованої антикорупційної прокуратури (2015 р.), Державного бюро розслідувань (2015 р.), Національного агентства України з питань виявлення, розшуку та управління активами, одержаними від корупційних та інших злочинів (2015 р.). Внесені чисельні зміни в закони матеріального та процесуального права, зокрема процесуальні цивільний (ЦПК), господарський (ГПК) та адміністративний (КАС) кодекси у 2017 році були прийняті в новій редакції.

Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних вимог суспільства. Низькі темпи реалізації антикорупційної політики в Україні суттєво сповільнюють її еконо-

мічне зростання. Поширеність корупції та недовіра до судової системи є основними перешкодами для залучення в Україну іноземних інвестицій [5].

Новелою антикорупційного законодавства став критерій доброчесності, який згадується практично у всіх вище згаданих законах, як один з фундаментальних вимог до кандидатів на посади в органи державної влади та місцевого самоврядування, судові та правоохоронні органи. Питання доброчесності піднімалося ще у далеких 2000 та 2006 роках, коли на рівні відомчих наказів були затверджені Загальні правила поведінки державного службовця, де доброчесність згадувалася як одна з обов'язкових умов призначення на державну службу. Проте перша згадка про зазначене поняття зустрічається у Концепції адміністративної реформи в Україні, затвердженої Указом Президента України від 22.07.1998 року № 810/98, в якій зазначалося, що заходи реформування виконавчої влади в Україні повинні ґрунтуватися на вироблених світовою практикою принципових засадах функціонування виконавчої влади у демократичній, соціальній, правовій державі, серед яких ключове значення мають принципи ефективності, відкритості та доброчесності в роботі, уряду та інших органів виконавчої влади [6, с.45]. Президент України Віктор Ющенко у 2006 році затвердив чергову Концепцію подолання корупції в Україні «На шляху до доброчесності», і це був перший документ в якому наводився перелік заходів для підвищення рівня доброчесності держслужбовців та суддів і контролю влади з боку громадянського суспільства [7].

Відповідно до Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, затверджених Наказом Національного агентства України з питань державної служби від 05 серпня 2016 року № 158 державний службовець та посадова особа місцевого самоврядування зобов'язані діяти доброчесно, а саме: спрямовувати свої дії на захист публічних інтересів та недопущення конфлікту між приватними та публічними інтересами; не використовувати службове становище в приватних інтересах чи в неправомірних

приватних інтересах інших осіб; не розголошувати інформацію, що стала йому (їй) відома у зв'язку з виконанням посадових обов'язків, зокрема персональні дані фізичних осіб, конфіденційну та іншу інформацію з обмеженим доступом [8]. «Одним із компонентів проходження державної служби є доброчесність, що визначається, відповідно до Закону України «Про державну службу», як спрямованість дій на захист публічних інтересів та відмова державного службовця від превалювання приватного інтересу під час здійснення наданих йому повноважень. Частиною правового статусу державного службовця є зобов'язання дотримуватися принципів державної служби та правил етичної поведінки. Стандарти поведінки державного службовця мають спиратися на високу культуру спілкування з громадянами, сумлінну працю, недопущення ухилення від прийняття рішень, запобігання виникнення конфліктів, шанування звичаїв та традицій, дотримання офіційно-ділового стилю тощо – наголошував Андрій Заболотний, Голова Національного агентства України з питань державної служби (2016-2023 рр.) [9].

Професійність і доброчесність стали головними критеріями і для суддів. Причому відповідні вимоги прямо передбачені у ст.127 Конституції України, ст.69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та ст.1 Закону України «Про Вищу раду правосуддя». Проте в жодному з перелічених профільних законів поняття доброчесності не розкривається. Лише в липні 2021 року законодавець виклав ст.95 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» в новій редакції та додав ст.9-1 в Закон України «Про Вищу раду правосуддя», намагаючись окреслити критерії доброчесності кандидатів на посади членів Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККС України) і Вищої ради правосуддя (далі – ВРП). В п.21 та п.16 відповідних законів доброчесність вимірюється незалежністю, чесністю, неупередженістю, непідкупністю, сумлінністю, дотриманням етичних норм та демонстрацією бездоганної поведінки в професійній діяльності та особистому житті, відсутністю сумнівів щодо законності джерел походжен-

ня майна, відповідністю рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідністю способу життя кандидата його статусу [10; 11; 12].

Відповідні критерії були відображені і в новій Методології доброчесності та професійної компетентності, затвердженій Конкурсною комісією від 21 січня 2022 року. Де кандидат на посаду члена ВККС України вважався таким, що відповідав критерію доброчесності, якщо він є незалежним, чесним, неупередженим, непідкупним, сумлінним, пристойним, дотримується етичних норм та демонструє бездоганну поведінку у професійній діяльності та особистому житті, а також якщо немає сумнівів щодо законності джерел походження його майна, відповідності рівня життя кандидата або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата його статусу [13].

З метою підвищення підзвітності та професіоналізму судової влади, вироблення чітких критеріїв доброчесності і посилення ролі Громадської ради доброчесності та відповідно до положень Регламенту Європейського Парламенту і Ради Європейського Союзу від 29 лютого 2024 року № 2024/792 про створення Ukraine Facility та зобов'язань України, визначених Рамковою Угодою між Україною та Європейським Союзом щодо спеціальних механізмів реалізації фінансування Союзу для України згідно з інструментом Ukraine Facility (ратифікованої Законом України від 6 червня 2024 року № 3786-IX), Вища рада правосуддя рішенням від 8 лютого 2024 року № 375/0/15-24 створила робочу групу з розроблення Єдиних показників для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді). До складу робочої групи увійшли члени Вищої ради правосуддя, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Ради суддів України та Громадської ради доброчесності, а також представники міжнародних проєктів. І вже 17 грудня 2024 року, Вищою радою правосуддя, були затверджені нові Єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді) з метою визначення критеріїв доброчесності та професійної етики, однакових принципів їх застосування всіма суб'єктами оці-

нювання [14]. Документ запроваджує чіткі стандарти тлумачення, зокрема поняття «звичайна розсудлива людина» та «обґрунтований сумнів», які використовуються під час оцінювання поведінки кандидата або судді; принципи застосування показників та сім показників (незалежність; неупередженість; дотримання етичних норм і бездоганна поведінка у професійній діяльності та особистому житті; чесність; сумлінність; непідкупність; законність джерел походження майна, відповідність рівня життя судді (кандидата на посаду судді) або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідність способу життя судді (кандидата на посаду судді) його статусу).

Ці ж критерії були враховані ВККС України при затвердженні нового «Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення» від 22 січня 2025 року № 20/зп-25. Положення визначає порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання судді у зв'язку з накладенням дисциплінарного стягнення або кваліфікаційного оцінювання кандидата на посаду судді у межах конкурсу на зайняття вакантної посади судді в апеляційному суді, вищому спеціалізованому суді або Верховному Суді, а також показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення. Так у п.2.13 визначено, що відповідність судді (кандидата на посаду судді) критеріям доброчесності та професійної етики оцінюється (встановлюється) за показниками: незалежності, чесності, неупередженості, сумлінності та непідкупності, дотримання етичних норм і бездоганної поведінки у професійній діяльності та особистому житті; законності джерел походження майна, відповідності рівня життя судді (кандидата на посаду судді) або членів його сім'ї задекларованим доходам [15]. Жоден відомчий нормативно-правовий акт не містить дефініції доброчесності, відповідне поняття окреслюється виключно його показниками.

Слід додати, що перша спроба органів суддівського врегулювання України, вирішити проблему із змістовним наповненням принципу суддівської доброчесності і закріплен-

ня його у відповідному нормативному акті була реалізована у «Положенні що визначає порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання судді (кандидата на посаду судді)» від 3 листопада 2016 року за № 143/зп-16.<sup>2</sup>

Кодекс суддівської етики (2024 року) також не містить визначення доброчесності, термін доброчесність там вживається тільки раз – в ст.3 «Суддя має докладати зусиль, щоб на думку звичайної розсудливої людини (законослухняної людини, яка, будучи достатньою мірою поінформованою про факти та процеси, що відбуваються, об'єктивно сприймає інформацію та обставини зі сторони) його поведінка відповідала високому статусу посади та не викликала обґрунтованих сумнівів у його доброчесності. До речі в попередній редакції Кодексу від 22 лютого 2013 року, це поняття взагалі було відсутнє, законодавець обмежувався терміном «чесність», цитуємо ст.1 «Суддя повинен бути прикладом неухильного додержання вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, а також дотримання високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду» [16; 17].

Витоки суддівської доброчесності містяться в Бангалорських принципах поведінки суддів від 19 травня 2006 року, в яких Економічна та Соціальна Ради ООН, беручи до уваги Загальну декларацію з прав людини та Міжнародний пакт про громадянські

<sup>2</sup> Відповідність судді критерію доброчесності оцінюється (встановлюється) за такими показниками: відповідність витрат і майна судді та членів його сім'ї задекларованим доходам; відповідність способу життя судді та членів його сім'ї задекларованим доходам; відповідність поведінки судді іншим вимогам законодавства у сфері запобігання корупції; наявність обставин, передбачених підпунктами 9–12, 15–19 частини першої ст. 106 З.У. «Про судоустрій та статус суддів»; наявність фактів притягнення судді до відповідальності за вчинення проступків або правопорушень, які свідчать про недоброчесність судді; наявність незабезпечених зобов'язань майнового характеру, які можуть мати істотний вплив на здійснення правосуддя суддею. Загальна оцінка інтегративності (доброчесності) має відбуватися за такими складовими: чесність і порядність; контрапродуктивна поведінка; схильність до зловживань.

і політичні права – гарантують надання в рівній мірі кожній особі права на своєчасний розгляд її справи незалежним та компетентним судом, на засадах справедливості та безсторонності, на відкритому судовому засіданні у встановленому законом порядку; довіра суспільства до судової системи, а також до авторитету судової системи полягає в питаннях моралі, чесності та непідкупності судових органів посідає першочергове місце в сучасному демократичному суспільстві. Чесність та непідкупність є необхідними умовами для належного виконання суддею своїх обов'язків. Спосіб дій та поведінка судді мають підтримувати впевненість суспільства в чесності та непідкупності судових органів. Недостатньо просто чинити правосуддя, потрібно робити це відкрито для суспільства [18].

Особлива увага з боку суддів до вимоги доброчесності стала прикутою саме після прийняття, у 2016 році, нового Закону України «Про судоустрій та статус суддів». Відповідно до ст.ст. 61 та 62 цього Закону судді мали заповнювати / подавати декларації доброчесності та родинних зв'язків протягом 1 – 31 січня кожного року. З 2024 року такі декларації мають подаватися суддями щороку, до 1 травня. У зв'язку з перезавантаженням судової системи та прийняттям нового законодавства про національні суди, фактична кількість суддів у судах України, станом на 2021 рік становила 5327 при визначеній кількості 7304, повноваження мали 4954 судді [19]. На початку 2023 року не вистачало 2,5 тис. суддів [20]. Така ситуація у сфері судової влади склалася через те, що 30 % суддів не пройшли перевірку доброчесністю. Апелюючи до Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів – судді / кандидати у судді, яких позбавили таких повноважень або які не пройшли випробовування доброчесністю наголошували на тому, що «доброчесність», як поняття чи категорій нове для юридичної науки, не досліджене і залишається загальною категорією. А в національному законодавстві питання доброчесності взагалі виглядає розмитим і неоднозначним. Так, Велика Палата Верховного Суду у своїй постанові від 10 листопада 2022 року по справі № 9901/355/21

визначає «доброчесність, як позитивну моральну якість, зумовлену свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якістю, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості» [21].

У 2023 році ВККС оголосила про проведення конкурсів на посади суддів місцевих судів, суддів апеляційних судів, суддів Вищого антикорупційного суду та його Апеляційної палати. Тоді ж у Вищій раді правосуддя заявили про необхідність розробки єдиних критеріїв доброчесності та професійної етики суддів і кандидатів на посади суддів, які зможуть одночасно використовувати Вища рада правосуддя, Вища кваліфікаційна комісія суддів та Громадська рада доброчесності. Як зазначив заступник голови Вищої ради правосуддя Дмитро Лук'янов, настав час виробити універсальний підхід до визначення доброчесності суддів та кандидатів на посади суддів всіма суб'єктами, які беруть участь у відповідних конкурсних процедурах та здійснюють оцінювання доброчесності [22]. Кількість вакансій збільшилася, оскільки станом на листопад 2023 року ВККС України мала оцінити ще майже 2 тисячі суддів. Таке оцінювання повинні були пройти 1 884 судді місцевих та апеляційних судів з усієї України. Вже у грудні 2024 року Рішеннями ВККС України був оголошений добір кандидатів на посаду судді місцевого суду з урахуванням 1 800 прогнозованих вакантних посад суддів у місцевих судах та приймання заяв від суддів, які мають намір бути переведеними до іншого місцевого суду. Загалом до Комісії звернулося 9 339 осіб [23; 24].

Метою кваліфікаційного оцінювання є встановлення рівня компетентності, доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді). Після складання кваліфікаційного іспиту на когнітивні здібності; знання історії української державності; загальних знань у сфері права; знань зі спеціалізації суду відповідного рівня; здатності практичного застосування знань у сфері права у суді відповідного рівня та спеціалізації, кандидати на займану посаду (судді) мають пройти спеціальну перевірку і співбесіду. Рі-

шення ВККС України у складі тимчасових колегій за результатами співбесіди по кожному кандидату є заключним і важливим етапом кваліфікаційного оцінювання. За результатами такого оцінювання Комісія ухвалює одне із таких рішень, або підтверджує здатність судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді або ні. Так, наприклад за результатами проведення Комісією співбесід з кандидатами на посаду судді у межах конкурсу на зайняття 560 вакантних посад суддів у місцевих судах, оголошеного 14 вересня 2023 року із 434 кандидатів: рекомендовані до призначення на посаду судді – 390; відмовлено у наданні рекомендації про призначення на посаду судді – 36. За результатами конкурсу до апеляційних адміністративних судів, станом на 30 червня 2025 року, до якого було допущено 67 кандидатів на посаду судді апеляційного адміністративного суду, співбесіди були проведені із 62 кандидатами, з яких 25 кандидатів підтвердили здатність здійснювати правосуддя в апеляційному адміністративному суді, 20 кандидатів – не підтвердили, з 17 кандидатами співбесіди мають відбутися у пленарному складі Комісії [25; 26].

У висновках Комісії за результатами проведеної співбесіди, можна зустріти тлумачення національного та міжнародного законодавства в частині критерію доброчесності та його показників. Так, у Рішенні ВККС України від 15.02.2024 року №176/дс-24 наводиться аналіз ч.9 ст.69 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (2016 року) «кандидат на посаду судді відповідає критерію доброчесності, якщо відсутні обґрунтовані сумніви у його незалежності, чесності, неупередженості, непідкупності, сумлінності, у дотриманні ним етичних норм, у його бездоганній поведінці у професійній діяльності та особистому житті, а також щодо законності джерел походження його майна, відповідності рівня життя кандидата на посаду судді або членів його сім'ї задекларованим доходам, відповідності способу життя кандидата на посаду судді його попередньому статусу». Критерій доброчесності є надзвичайно важливим з огляду на те, яку роль відіграє судова влада у становленні правової

держави. Саме доброчесність є ключовою категорією у формуванні морально-етичного образу суддів, запорукою формування довіри народу до суддів та судової влади загалом. Доброчесність – це необхідна морально-етична складова діяльності судді, яка, серед іншого, визначає межу і спосіб його поведінки, що ґрунтується на принципах об'єктивного ставлення до сторін у справах та чесності у способі власного життя, виконанні своїх обов'язків та здійсненні правосуддя. За визначенням терміну, який подано в Сучасному словнику з етики, доброчесністю є позитивна моральна якість, зумовлена свідомістю і волею людини, яка є узагальненою стійкою характеристикою людини, її способу життя, вчинків; якість, що характеризує готовність і здатність особистості свідомо і неухильно орієнтуватись у своїй діяльності та поведінці на принципи добра і справедливості. Згідно з пунктом 10 резолюції Генеральної Асамблеї ООН «Основні принципи незалежності судових органів» від 13 грудня 1985 року особи, відібрані для судових посад, повинні мати високі моральні якості та здібності. Вимоги щодо високих моральних і етичних якостей кандидата на посаду судді закріплені і в Європейській Хартії про статус суддів 1998 року. Кандидат на посаду судді повинен відповідати вимогам статті 69 Закону, має дотримуватися у своїй професійній, громадській діяльності та приватному житті вимог, передбачених Кодексом суддівської етики, які спрямовані на встановлення етичних стандартів, пов'язаних зі статусом судді, з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду. Майбутній суддя має бути прикладом законослухняності, зміцнювати довіру громадян до суду, утримуватися від поведінки, будь-яких дій або висловлювань, що можуть призвести до втрати віри громадян у порядність суддів, докладати всіх зусиль для того, щоб, на думку розсудливої, законослухняної та поінформованої людини, його поведінка була бездоганною. Кандидат на посаду судді повинен бути відданим принципу справедливості, відповідати за свої дії, не допускати ситуацій, у яких у стороннього спостерігача могли б виникнути обґрунтовані сумніви

щодо його чесності, незалежності, неупередженості, непідкупності, сумлінності, відповідності його дій етичним нормам [27].

До етапу співбесід долучається Громадська рада доброчесності (далі – ГРД) здійснює громадський контроль за кваліфікаційним оцінюванням. Вона має сприяти Комісії у встановленні відповідності судді чи кандидата на посаду судді критеріям професійної етики та доброчесності. За результатами роботи ГРД третього скликання (2023-2025 рр.) ГРД ухвалила 581 рішення, з яких 386 – висновки про невідповідність критеріям доброчесності та професійної етики [28].

Задля того щоб українські судді були компетентними та доброчесними і тим самим виправдали довіру українського суспільства та міжнародних організацій, органи, відповідальні за кадрові питання в судах, також мають відповідати цим двом вимогам. Так додатковим важливим інститутом реалізації судової реформи стало створення Етичної ради, яка покликана встановити відповідність кандидата на посаду члена ВРП критеріям професійної етики та доброчесності. Етична рада була сформована в липні 2021 року. До її складу увійшли діючі представники та у відставці національних і іноземних судових, правоохоронних органів, зокрема: суддя Верховного Суду у Касаційному кримінальному суді Лев Кишакевич, суддя Київського апеляційного суду Юрій Трясун, суддя Східного апеляційного господарського суду у відставці Володимир Сіверін, суддя Верховного Суду штату Масачусетс у відставці Роберт Корді, суддя Апеляційного суду Англії та Уельсу у відставці сер Ентоні Хупер та колишня Генеральна прокурорка Естонської Республіки Лавлі Перлінг [29; 30]. «Я сподіваюся, що Етична рада розпочне свою роботу якнайшвидше. Попри значний спротив, нам вдалося розпочати найважливіший етап ініційованих мною змін у судовій системі. Формування доброчесних Вищої ради правосуддя та Вищої кваліфікаційної комісії суддів України допоможе відновити довіру українців до судової влади й забезпечити подальше очищення системи», – зазначив Глава держави [31]. За чотири роки своєї діяльності Етична рада зробила суттєвий внесок у зміцнення

верховенства права в Україні шляхом своєчасного наповнення ВРП членами, які відповідають критеріям професійної етики та доброчесності. Саме ВРП як конституційний орган суддівського врядування відповідальна за добір суддів, притягнення до дисциплінарної відповідальності та незалежність суддівського корпусу. За період своєї роботи Етична рада провела оцінювання кандидатів, висунутих від Верховної Ради України (1 конкурс), від з'їзду представників юридичних вищих навчальних закладів та наукових установ (3 конкурси), з'їзду суддів України (3 конкурси), від всеукраїнської конференції прокурорів (1 конкурс), а також від Президента України (3 конкурси). Всього проведено оцінювання 197 кандидатів та 4 діючих членів ВРП. Станом на 07 листопада 2025 року Етичною радою ухвалено 217 рішень. Нині триває четвертий конкурс на посаду члена ВРП від з'їзду суддів України. Рішенням від 11 серпня 2025 року Етична рада затвердила список кандидатів, рекомендованих для призначення Президентом України на посаду члена Вищої ради правосуддя. Упродовж останнього року Етична рада зазнала суттєвого оновлення. Новими членами Ради стали Павол Жілінчик, колишній член Суддівської ради Словацької Республіки, а також Вінфрід Шуберт, суддя Федерального адміністративного суду Німеччини у відставці. Своєю чергою, Лавлі Перлінг, колишня Генеральна прокурорка Естонської Республіки, обрана заступницею голови Етичної ради [32; 33].

### **Висновки**

Авторитет та довіра до судової влади формуються залежно від персонального складу судів, від осіб, які обіймають посади суддів та формують суддівський корпус. Саме тому важливо, щоб кандидат на посаду судді, як і суддя, не допускали будь-якої неналежної (недоброчесної, неетичної) поведінки як у професійній діяльності, так і в особистому житті, яка може поставити під сумнів відповідність кандидата критерію доброчесності, що негативно вплине на суспільну довіру до судової влади у зв'язку з таким призначенням, про що не одноразово наголошувалося у постановах Великої Палати Верховного

Суду. Кожне судове рішення має бути законним, мотивованим та обґрунтованим, адже громадяни звертаються до суду як до останньої інстанції захисту своїх прав. А спроможність держави на найвищому рівні захищати права і свободи людини – це найвищий індикатор довіри до судової влади і реального існування правової держави.

### **Література**

1. Котельва К. О. Люстрація в Україні: ЄСПЛ побачив порушення прав людини. URL: <https://www.helsinki.org.ua/articles/liustratsiia-v-ukraini-yespl-pobachyv-porushennia-prav-liudyny/>
2. Там само.
3. Барометр світової корупції-2013. URL: <https://ti-ukraine.org/research/barometr-svitovoi-koruptsii-2013/>
4. Засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки, затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки» від 14 жовтня 2014 року / Голос України офіційне видання від 25 жовтня 2014 - № 206.
5. Антикорупційна стратегія на 2021-2025 роки, затверджена Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» від 20 червня 2022 року. Офіційний вісник України офіційне видання. 2022 р., № 56, ст. 3272.
6. Рядінська В.О., Карпушова О.В. Правові проблеми визначення доброчесності як правової категорії в Україні. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету, 2021. Серія Право. Випуск 65. С.43-50. URL: <https://visnyk-pravo.uzhnu.edu.ua/article/view/239892/238292>
7. Ющенко вважає, що уряд не бореться з корупцією. URL: <https://www.epravda.com.ua/news/2007/08/7/146718/>
8. Про затвердження Загальних правил етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування: Наказ Національного агентства України з питань державної служби від 05.08.2016, № 158. Офіційний вісник України, 2016, № 74, ст. 2493.
9. Про державну службу: Закон України від 10 грудня 2015 року. Відомості Верховної Ради, 2016, № 4, ст.43.
10. Конституція України від 28 червня 1996 року. Відомості Верховної Ради України, 1996, № 30, ст. 141.
11. Про судоустрій та статус суддів: Закон України від 2 червня 2016 року. Відомості Верховної Ради, 2016, № 31, ст.545.
12. Про Вищу раду правосуддя: Закон України від 21 грудня 2016 року. Відомості Верховної Ради, 2017, № 7-8, ст.50.
13. На сайті ВРП розміщені документи, затверджені Конкурсною комісією з відбору членів ВККСУ. URL: <https://court.gov.ua/press/news/1244885/>
14. Єдині показники для оцінки доброчесності та професійної етики судді (кандидата на посаду судді), затверджені рішення Вищої ради правосуддя від 17 грудня 2024 року № 3659/0/15-24. Вища рада правосуддя. Критерії доброчесності судді. URL: <https://hcj.gov.ua/doc/doc/49121>
15. Положення про порядок та методологію кваліфікаційного оцінювання, показники відповідності критеріям кваліфікаційного оцінювання та засоби їх встановлення, затверджене рішенням Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 22 січня 2025 року № 20/зп-25. URL: <https://surl.li/nsikie>
16. Кодекс суддівської етики: Затверджений XI черговим з'їздом суддів України від 22 лютого 2013 року. Вісник Верховного суду України від 03.2013-2013 р., № 3, стор. 27.
17. Кодекс суддівської етики: Затверджений XI черговим з'їздом суддів України від 22 лютого 2013 року. Із змінами, внесеними згідно з Рішенням З'їзду суддів від 18.09.2024. Вісник Верховного суду України від 03.2013-2013 р., № 3, стор. 27.
18. Бангалорські принципи поведінки суддів: Схвалені Резолюцією Економічної та Соціальної Ради ООН від 27 липня 2006, № 2006/23. URL: [https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995\\_j67#Text](https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_j67#Text)
19. 2021 рік: звільнений 61 суддя, призначено – 11. URL: [https://zib.com.ua/ua/148185-2021\\_rik\\_zvilneniy\\_61\\_suddya\\_priznacheno\\_\\_11\\_-\\_statistika\\_vr.html](https://zib.com.ua/ua/148185-2021_rik_zvilneniy_61_suddya_priznacheno__11_-_statistika_vr.html)
20. В Україні не вистачає приблизно 2,5 тис. суддів, - суддя Верховного суду Гудима.

URL: <https://espresso.tv/v-ukraini-ne-vistachae-priblizno-25-tis-suddiv-suddya-verkhovnogoSudu-gudima>

21. Постанова Великої Палати Верховного Суду від 10 листопада 2022 року по справі №9901/355/21. URL: <http://iplex.com.ua/doc.php?regnum=107533714&red=100003678>

22. Вища рада правосуддя, ВККС та ГРД мають погодити та застосовувати єдині критерії доброчесності судді – ВРП. URL: <https://surl.li/vlqchy>

23. Комісія відновлює кваліфікаційне оцінювання суддів. URL: <https://surl.li/bzudnu>

24. Добір на посаду судді місцевого суду: загальні результати кваліфікаційного іспиту зі спеціалізації місцевого адміністративного суду. URL: <https://surl.li/radgny>

25. Інформація про результати проведення Комісією співбесід з кандидатами на посаду судді у межах конкурсу на зайняття 560 вакантних посад суддів у місцевих судах, оголошеного 14.09.2023 року. URL: <https://surl.li/rdljsr>

26. Конкурс до апеляційних адміністративних судів: кандидат не підтвердив здатності здійснювати правосуддя. URL: <https://surl.li/psocsy>

27. Рішення Вищої кваліфікаційної комісії суддів України від 15 лютого 2024 року № 176/дс-24. URL: <https://vkksu.gov.ua/accounting/176ds-24>

28. Громадська рада доброчесності: підсумки третього скликання та напрями подальшого розвитку. URL: <https://surl.li/nmcduw>

29. В Україні відновлюються перевірки суддів на доброчесність. URL: <https://zakarpattya.net.ua/News/231038-V-Ukraini-vidnovliuiutsia-perevirky-suddiv-na-dobrochesnist>

30. Етична рада. URL: [https://ec.court.gov.ua/ec/about\\_ec/about/](https://ec.court.gov.ua/ec/about_ec/about/)

31. Президент вітає призначення першого складу Етичної ради як надзвичайно важливий етап в успішній реалізації судової реформи. URL: <https://surl.li/gogrfr>

32. Етичній раді - чотири роки! URL: <https://ec.court.gov.ua/ec/pres-centr/news/1912131/>

33. Етична рада рекомендувала 16 осіб для призначення на посаду члена ВРП за квотою Президента України. URL: <https://surl.li/iexivb>

### **CHERNEHA Andriy Petrovych**

*Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Public Law, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv*  
ORCID:0000-0001-5016-6998

### **CHAPLIUK Oksana Ivanivna**

*Candidate of Law, Associate Professor of the Department of Public Law, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv*  
ORCID:0000-0002-1675-1875

### **OBLOVATSKA Nataliya Oleksandrivna**

*Senior Lecturer of the Department of Public Law, Faculty of Law and International Relations, Borys Grinchenko Kyiv Metropolitan University, Kyiv*  
ORCID:0000-0002-7405-279X

## **CRITERION OF INTEGRITY IN JUDICIAL ACTIVITIES**

The article highlights the implementation of the institute of integrity in national legislation at the current stage of the formation and development of the state, the implementation of state and legal changes in the law enforcement and judicial spheres. The focus is on a new legal institute for the national legal system - the integrity of judges and its impact on the formation of a high-quality judicial corps. The authors substantiate that it was the events of the Revolution of Dignity and Euromaidan, the occupation of the Crimean peninsula and the East of Ukraine, the desire of society to live in a state of law and develop in the European space that radically influenced the state and legal changes in the country, and as a result, the introduction of anti-corruption reform, which covered all spheres of socio-political life, law enforcement agencies and, first of all, the judiciary. It was under pressure from the European Commission and the European Union that Ukraine took significant steps in overcoming obstacles to the formation of an effective anti-corruption infrastructure and legislation, guaranteeing fair justice and implementing the principles of the rule of law

and integrity. An analysis of national and international legislation regulating the organization of the judiciary and the administration of justice in Ukraine was carried out through the prism of the certainty and normalization of the principle of integrity and its criteria. Accordingly, conclusions were drawn that professionalism and integrity have become the main evaluation criteria that directly affect the qualitative and quantitative composition of the judicial corps, which is currently experiencing a personnel shortage. The judicial reform of 2016 practically restarted the judiciary, the principle of integrity appeared as the main requirement for the formation of the judicial corps both in the Fundamental Law and in specialized legislation. Since it is the moral purity and integrity of a judge that guarantee fair consideration of cases and public trust in justice. Integrity as a principle/criterion is directly provided for in Article 127 of the Constitution of Ukraine, Article 69 of the Law of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and Article 1 of the Law of Ukraine "On the High Council of Justice", other articles of relevant regulatory legal acts, but the concept of integrity is not defined in any of the listed profile laws. Only in July 2021 did the legislator outline the integrity criteria for candidates for the positions of members of the

High Qualification Commission of Judges of Ukraine and the High Council of Justice in the Laws of Ukraine "On the Judiciary and the Status of Judges" and "On the High Council of Justice". Subsequently, with the resumption of the work of the High Qualification Commission of Judges of Ukraine in November 2023, the relevant integrity criteria for assessing judges for their suitability for the position held and candidates for the position of judge were duplicated in the departmental regulatory legal acts of the High Council of Justice and the High Qualification Commission of Judges of Ukraine for 2024-2025, and here the judicial governance bodies avoided forming a definition of integrity. The article draws attention to the ongoing reform of the judiciary, the continued selection of candidates for the position of judge, the evaluation of acting judges, and as of the end of 2025, according to the High Council of Justice, 2,254 positions remained vacant. Therefore, the blurred construction of the principle of integrity in judicial activity, the lack of a clear legal definition of this term, can create serious obstacles in the formation of a high-quality and effective, fair court.

**Keywords:** *integrity, integrity of judges, criteria for integrity of judges, professional ethics of judges, judiciary, judicial corps, state and legal reform, anti-corruption reform, judicial reform.*